

عنوان مقاله:

بکشتی، به گشنی یا به کشتی؟ (بررسی مجدد چهار بیت بحث برانگیز شاهنامه درباره ضحاک)

محل انتشار:

دوفصلنامه زبان و ادب فارسی (نشریه سابق دانشکده ادبیات دانشگاه تبریز)، دوره 71، شماره 238 (سال: 1397)

تعداد صفحات اصل مقاله: 11

نویسندگان:

سجاد آیندلو - دانشیار گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه پیام نور اورمیه

خلاصه مقاله:

فردوسی در اوایل پادشاهی ضحاک چهار بیت در بیان بی‌رسمی هوس‌آلود او سروده است:

پس آیین ضحاک وارونه‌خوی
ز مردان جنگی یکی خواستی
کجا نامور دختری خوب‌روی
پرستنده کردیش در پیش خویش

چنان بد که چون می‌بدیش آرزوی
بکشتی/ به گشنی/ به کشتی که با دیو برخاستی
به پرده اندرون پاک بی‌گفت‌وگویی
نه رسم کیی بد نه آیین کیش

دشواری اصلی این قطعه در ضبط، قرائت و معنای مصراع دوم بیت دوم و سپس ارتباط یا استقلال معنایی دو بیت آغازین و دو بیت پایانی است. در نسخه‌های شاهنامه ده ضبط مختلف برای مصراع دوم بیت دوم دیده می‌شود و شارحان و محققان هم ده معنا برای آن پیشنهاد کرده‌اند. نگارنده با نقد ضبط‌ها، خوانش‌ها و معانی گوناگون و بر پایه دلایل و قراینی مانند نگاشته «بکشتی» در بیشتر دست‌نویس‌ها، بودن مصراعی مشابه به لحاظ نحوی و معنایی در جای دیگر شاهنامه، توجه به دریافت سنتی بعضی کاتبان و خوانندگان شاهنامه از طریق نسخه‌بدل‌های این ابیات، توضیح گزارشی در بندهش و... ضبط و قرائت «به کشتی که با دیو برخاستی» را محتمل‌تر می‌داند و برای هر چهار بیت به صورت پیوسته (موقوف‌المعانی) این تفسیر را پیشنهاد می‌کند که ضحاک به هنگام برانگیخته شدن شهوتش دختری خوب‌روی و پاک‌دامن را در اختیار مردی جنگجو و دیوافکن می‌نهد تا در برابر نگاه او با آن دختر نزدیکی کند و منظور فردوسی از «آیین ضحاک وارونه‌خوی» احتمالاً همین کار ناشایست است.

کلمات کلیدی:

شاهنامه تصحیح خوانش معنا ضحاک وارونه‌خویی

لینک ثابت مقاله در پایگاه سیویلیکا:

<https://civilica.com/doc/1199707>

